

*Hoe Medea verkeerde¹ in den punte² van .XXXIJ.³ jaeren
den coninck, ende van Peleus doot.⁴ [131r]
[19]*

N Ae de doot van deser oude regiester van Medea, Jason vraechde haer wat zij best doen soudent.⁵ Medea andwoerde dat zij veel verloren had an haer regiester, up twelc Jason andwoerde dat de meynssche gheen ding zekerder en is dan de doot, ende de goden haer ziel mosten hebben.⁶

Nae een deel daghen Medea overdocht onder ander cunsten die zij conde, datter een was daermen oude luyden jong mede maecte, sonderling⁷ mannen, ende meercte dat de goede coninck Eson zeer oudt was, peynsende in dien zij hem jong maecte, dat zij groeten danck ende prijs beghaen⁸ soude.⁹ Waer om up een dach zij riep Jason tot haer ende seyde tot hem dat zij bij haer consten Eson den coninck, sijnen vader, soude doen vercrighen jeucht in den punte van .XXXIJ. jaeren.¹⁰

1. verkeerde: veranderde

2. punte: toestand

3. [Gr 132r]: *Comment medee fist deuenir le Roy Eson par samblant en leage de xxxij. ans Et comment peleus frere de eson moru pour sa trahison Et la mort de ses deux filles des espees*

4. [Gr 132r] [P 17] **C** *Comment medee mua le roy eson en lenne aage / Et de la mort pelleus etcetera.*

5. [Gr 132r] [P 17.1] [108r] **A** *Pres la mort de la vielle maistresse de la belle medee Iason demanda a medee quil estoit de faire*

6. *Elle lui respondy quelle auoit perdu grant compaignie et grant priuaulte A quoy Iason respondi quil nestoit pour toute creature rien si certain que la mort et que les dieux vouldissent prendre son ame /*

7. sonderling: in het bijzonder

8. beghaen: verdienen, verwerven

9. *Après plusieurs Iours medee regarda que entre autres sciences elle en auoit vne pour faire vielles gens deuenir Iennes en especial les hommes Et puis elle regarda aussi que le bon roy Eson estoit moult ancien / pour laquelle cause elle considera quelle pourroit acquerir vng grant los et vne haulte renommee selle lui renouuelloit son aage*

10. *pourquoy elle appella vng Iour son seigneur Iason et lui dist que par ses sciences elle feroit bien tant que son pere Eson recouureroit nouvelle Iennesse tellement quil ne sembleroit pas plus auoir de .xxxii. ans /*

130
131

Dat de doot van deser oude register van medea
Iason traechde haer wat zyn best doen soude
Medea andwoerde dat zyn veel verlore had an
haer register by elvel iason datte andwoerde
dat de mynuffche gheen ding zekeder was dan
de doot Ende de goden haer zuel moeste hebben
nat een deel daghe Medea outdorcht onder an
der runsten die zyn rone datter een was daer mit
oude luyden iong mede maerte sonderling ma
nen Ende merite dat de goede rommel Esou zeer
oudt was pynfende in dien zyn hem iong maerte
dat zyn groeten dant ende prins beghaen soude
waer om by een dach zyn te uyp iason tot haer
en seyde tot hem dat zyn by haer runsten Esou
den rommel finny vader soude doen veruyghe
reucht in den punte vdyggyn iare Als iason
verstont dat gheset hy was zeer der verboudat
Maer hoe wel dat het hem dochte omoghelyk
wesen Ende hys mit en ghelooft hy andwoer
de haer noch tans ende seyde Gheer soene
re weet wel dat ghen zeer vone zyt in veel
hogher runsten boue allendroube Maer het
dmit in ten seer starkt zaen te doen wesen
die ghen in hiet segt Och oft den gode behefde
dat v runste zultre waere als ghen segt het
soude in veel goets in binghe wat v veldt de
rommel myn vader soe langhe liefde dat hy
in begrave in so morste da sonder myn iare

Als Jason verstant dat gheseit [is],¹ hij was zeer des verwondert.² Maer hoe wel dat het hem dochte onmoghelic wesen, ende hijs niet en gheloofde, hij andwoerde haer nochtans ende seyde: “Seker, scoene, ic weet wel dat ghij zeer wijs zijt in veel hogher cunsten boven allen vrouwen, maer het dinct mi een seer starck zaeck te doen wesen die ghij mi hier segt.³ Och, oft den goden beliefte dat u cunsten zulck waeren als ghij segt, het soude mi veel goets in bringhen, want ic wilde [dat]⁴ de coninck, mijn vader, soe langhe leefde dat hij mi begraven mochte, ja, sonder mijn jaeren [131v] te corten, want ghij weet elc tleven begheert.⁵ Dus ist moghelic, mijn alder liefde, doet dat in u is, ende ic begheert up u mit alder harten.”⁶

BIJ⁷ alle mijn goden,” seyde Medea, “weet dat ic hem⁸ niet bedrieghen soude willen om al tgoet vande weerelt.⁹ Dus om des conincks lijf te verlanghen langher dan de goden gheordineert hebben, daer of en sprec ic niet, want mijn cunst en strect tot daer niet.¹⁰ Maer als van hem weder te bringhen dat hij elckerlijc ende hem selven oec

1. Ontbreekt in hs.

2. Quant Iason entendi ce que dit est Il fu moult esbahy et non sans cause /

3. mais combien que ce lui semblast vne chose Impossible si quil ny adioustoit point de foy. touteffois Il lui respondy et dist / Certes belle le say pour vray que vous estes moult saige et experimentee en plente de haultes sciences voire et la plus de toutes autres dames et damoiselles / ¶ Mais ce me sembleroit vne moult forte chose a faire ainsi que vous le me dittes /

4. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. i4vb: Ic wilde dat de coninc

5. Et pleust ores aux dieux que vostre science se peust ores estendre en aussi haulte matiere / pour tant que ce me seroit vng tresgrant bien. Car leouldroie que le roy mon pere peust si longuement viure quil me fist mettre en sepulture sans mon temps abregier. vous sauez que tout homme desire a viure.

6. Deze zin is van de vertaler en anticipeert op wat later volgt. Het zoveelste bewijs dat de vertaler zijn brontekst goed kende alvorens te vertalen.

7. Hs.: **Sij** — **Bellaert [1485]**, fol. i5ra: **BI**

8. hem: hier wijkt de vertaler af van zijn brontekst, waar “vous” (u) staat.

9. [Gr 132v] **PA**r tous mes dieux sire respondy la dame Il vous fault sauoir que pour nulle rien le ne vousouldroie abuser ne deceuoir

10. Sy vous declare bien que [108v] pour alongier la vie du roy vostre pere plus que les dieux et nature nont ordonne par limitation de temps a cela le ne touche Car ma science ne peult cela furnir

te roeten want ghy weet elc sleuen begheert dus
ist moghelic min alder beste doet dat m v is
en ic begheert v v mit alder harte

In alle min goden seyde medea voert dat
ic hem niet bedueghe soude wille om
al goet vande voert dus om des rommels
lief te verlanghe langher dan de goden gheor
dintert hebbe daer of en sprit ic niet want
min rust en stert tot daer met Maer als va
hem weder te bringhe dat hy elckelue en
hem selue oer dincte sal in den sijn me va xxxij
iactre dies maer ic in staerle in dient v behest
en zyn wil is Min vrou seyde iason als va m
ic bue te vreden en niet dante vrede En ic
bide v mit al minder harte maer v moete gaen
tot den rommle min vader en verdaer he de maten
va sunder opm dus ghynghe zyn tot den rommle
En iason verlaerde hem den goeden wil die
medea tot hem douch segghende in dien hy
dat m gseteerde en hem daer toe gaue dat
zyn he bringhe soude vort den staet der outheit
daer hy m was en helpe m de staet en racht
va doude va xxxij iactre maer als va v le
ue te verlanghe langher dan de gode en na
ture gheordintert hebbe daer of en sprit ic

Als de oude edel rommle ver gheeda manere
staen had dat gheset is daer hy v een
roetse zat sin hoest handt hebbede onder sin

dincken sal in den schijne van .XXXIJ. jaeren, dies maeck ic mi staerck, in dient u belieft ende zijn wil is.”¹

“Mijn vrou,” seyde Jason, “als van mi, ic bins te vreden ende meer dan te vreden, ende ic bids u mit al mijnder harten, maar wij moeten gaen tot den coninck, mijn vader, ende verclaren hem de materij [...]² van sijnder opinij.”³

Dus ghinghen zij tot den coninck, ende Jason verclaerde hem den goeden wil die Medea tot hem drouch, segghende, in dien hij dae[r]⁴ in consenteerde ende hem daer toe gawe, dat zij hem bringhen woude uuyt den staet der outhet daer hij in was, ende helpen in den staet ende cracht van doude van .XXXIJ. jaeren, “maer als van u leven te verlanghen langher dant de goden⁵ en[de] Natuer gheordineert hebben, daer of en sprecse in gheender manieren.”⁶

Als de oude, edel coninck verstaen had dat gheseit is, daer hij up een coetse⁷ zat, sijn handt hebbende onder sijn [132r] hoofd,⁸ dat wit ende cael was, seyde [hij]⁹ tot¹⁰ Medea aldus: “Mijn scoen dochter, ghij hebt de zaeck gheweest, als ic versta, dat min zoen Jason tot sijnder eer ende profijt te boven ghecomen is van sijn upsette, ende en waer gheweest uwen raet, middel ende hulp, dat hij doot ende verslonnen waer van den vreselicke beesten die tguldin scaep wachten

1. Mais au regard de la red[ui]re tellement quil semblera a lui et a tous autres en laage de .xxxii. ans le me fais bien forte se cest *vostre* plaisir et le sien /

2. Hiaat, waarin gestaan zal/moet hebben: om te horen

3. Ma dame respydy lors Iason Ien suis quant a moy plus que content et vous en prie de tout mon cuer / mais Il nous fault aller deuers le roy mon pere et lui declairer tout le fait pour en oyr son oppinion /

4. Hs.: dae

5. Hier corrigeert de vertaler zijn brontekst.

6. [P 17.2] A ces motz Iason mena la belle medee deuers le roy eson son pere et lui declaira la bonne volente que medee auoit enuers lui. disant que sil se vouloit consentir a cela et soy y employer et aidier quelle le reduiroit de lestat ancien ou Il se trouuoit en laage et valleur quil estoit a .xxxii. ans / mais au regard de vous prolongier la vie autrement que dieu et nature en auoient ordonne a cela elle ne vouloit nullement touchier.

7. coetse: bedbank

8. In de brontekst zit / ligt Eson op zijn rechter arm en tilt zijn hoofd op om Medea te antwoorden.

9. Ontbreekt in hs.

10. Hs.: tot mit medea — **Bellaert [1485]**, fol. i5ra: seyde tot medea

hoeft dat wt ende mel waer seude tot mit medea
 aldus min soen dorster ghy hebt de zaech ghe
 weest als ir versta dat min soen rasen tot sunder
 eer en profut te boue gherome is van sin vpsette
 En en waer ghebeest ulbe raet middel en hulpe
 dat by doot en verflomme waer van den vreselic
 lie beeste die tyuldu straep waeste mit colat van
 coloe Ende ghy die sin leue behoude hebt in
 sin roughe yeucht suldu oer tunne berghe in
 f minn laeste daghe Gheer nae der natuere loop
 soe bin ir vop den mant van minn graf En bin de
 meeste tuit legghende in minn bedde onder de sghade
 vander doot dus heb ir noch leuer te leue in de
 weerelt in voertganke der rougheit En daer en
 is niet in de weerelt dat ir soe zeer gheet als
 dat in dient v moghelic waer dus dan minn waer
 de soent dorster ist dat het in v en in ulber
 amste ir tuint dat ghy in gheset hebt nae v
 woeden Ende die ten eynde ghebrocht ir sal gro
 telic in v ghehoude wesen en belieft v ir sal
 v de rone van minn roumende gheue sonder v
 mermeer te weder roupe Minn waerde heer vader
 and woede medea min waet dat ghy een haer
 pinche zut verchwert mit goeder fame van edelre
 rouersaen Watidus een roen de draghen
 waer om alst redens ulbe waerdicheit sal v
 bliue v leue lang En doer gunst ulber heerlic
 heit edelheit eer dat ir de naestommede daghe

int eylant van Colcos.¹ Ende ghij, die sijn leven behouden hebt in sijn jonghe jeucht, suldi oec tmijne berghen in mijn laeste daghen?² Seker, nae der natueren loop soe bin ic up den cant van mijn graf, ende bin de meeste tijt legghende in mijn bedde onder de schade³ vander doot, dus⁴ heb ic noch liever te leven in de weerelt in voertganck der joncheit, ende daer en is niet in de weerelt dat ic soe zeer ghere als dat, in dient u moghelic waer.⁵ Dus dan, mijn waerde, scoene dochter, ist dat het in u ende in uwer cunsten is tgunt dat ghij mi gheseit hebt nae u woerden, ende die ten eynde ghebrocht, ic sal grotelic in u ghehouden wesen,⁶ ende belijftet u, ic sal u de crone van mijn conincrijck gheven sonder ymmermeer te weder roupen!”⁷

“Mijn waerde heer vader,” andwoerde Medea, “men weet dat ghij een hoech prinche zijt, verchiert mit goeder famen, van edelre conversacien, waerdich een croen de⁸ draghen, waer om, alst reden is,⁹ uwe waerdicheit sal u bliven u leven lang.¹⁰ Ende doer gunst uwer

1. [Gr 133r] **Q**uant le noble et ancien Roy eson ot entendu ce que dit est lui estant assis sur vne couche et reposant sur son bras dextre leua son chief quil auoit tout blanc et chenu puis dist a medee Ma belle fille vous auez este cause comme Ientens que Iason mon filz est venu a son honneur et prouffit audessus de son entreprinse et que sans vostre conseil / moyen et ayde Il estoit mort et deuore par les espouentables et horribles bestes qui gardoient le noble et riche mouton en lisle de colcos

2. Et ainsi que vous lui auez sauue la vie en son Ienne aage flourisant en vertus et valleur me sauuez vous aussi la mienne en mes derreniers Iours /

3. schade: schaduw

4. dus ... noch: maar dan nog

5. Certes selon le cours de nature Je suis sur le bort de ma fosse / Et gisant le plus du temps ou lit en lombre de mort encoires ayme Je viure et estre et demourer en ce monde et si nest rien que desire tant que *quant* [109r] Il vous sera possible que Je retourne en la prosperite de Iennesse /

6. ic sal grotelic in u ghehouden wesen: ik zal u zeer verplicht zijn

7. Et pour tant ma chiere et belle fille sil est en vous et en vostre science de moy faire ce que vous mauez mis en termes par vostre mouuement et apres vostre parolle Ien seray grandement vostre tenu *et* sil vous plaist la couronne de mon royaulme Je la vous donneray sans Iamais y riens clamer /

8. de: te

9. alst reden is: terecht

10. Mon chier pere respondy medee Ien scet comment vous estes hault prince garny de bonne renommee / de noble conuerssacion digne de couronne porter / pourquoy *comme* raison est vostre dignite vous demourra toute vostre vie /

gheleden sijn sal u v. Weder bringhē in de staet
vā yppen iagten En en sal ander niet doen tot
dat u vā dit stur te bouē sal ghetrouē wesen dat
Onder ander verac ghēen steen en is
De front medea nam oer lof an iason harr
man om arht ghehele daghē En doe ghing zyn
vā tpalays allēn soe zyn hē melust morst tot
in een bosshē En als het machst was Ende de
manne sroen ende raer sroen vut zyn dūc buaf
te aerde vū harr lūnen tot dlatē reyse sūderde
vū harr sūenē en lūnstē En mit laeste slough zyn
baer oghe vū in de lucht segghēde dat hier volcht
Maen die rustēde zyn mit middet der staet ende
rustēde ende die de bezwēnghe rōfūmērt En
ghin gode vande gheberchten en dale bosshē en
vol dēmissen fōrtaynē en oer der zee ruyde
en boemē weest in minn beghūsel En doet in
hulp in minn weerde ter saluheit der rommē eson
Als zyn die ghesent had maete zyn tēnghe teyle
nē ontrent harr en dede sōnghe anroepighe
en bedinghe mit hē melst doe wart zyn vū ghe
noert in de lucht En ghēdraghē in alle de hout
ken der weerde darr zyn veel en menighberād
cuyde pluchte vā dūcessche raethe en ghedūc
te en veel ghestēte En was dūst ghe draghē
arht daghē En vū den iijsten dach was zyn
weder ghestelt mit bosshē in de proper plaetse
vā darr zyn vū ghenomē was die ghemaert

heerlicker edelheit, eer dat .ix. de naest[c]ommende¹ daghen [132v] gheleden sijn, sal ic u weder bringhen in den staet van .xxxij. jaeren, ende en sal anders niet doen tot dat ic van dit stuc te boven sal ghecomen wesen, dat gheen cleen [ding]² en is.”³

S Onder ander vertrec⁴ de scone Medea nam oerlof an Jason, haer man, om acht ghehele daghen, ende doe ghing zij van tpalays alleen, soe zij heymelicst mocht, tot in een bossch.⁵ Ende als het nacht was ende de mane scoen ende claer scheen, viel zij driewaerf te aerden up haer knien, tot elcker reyse studerende up haer sciencien ende kunsten.⁶ Ende int laeste slouch zij haer oghen up in de lucht, segghende dat hier volcht:⁷

Maen, die rustende zijt int middel der starren, [die schijnt]⁸ ende die de bezweeringhe confirmeert, ende ghij goden vanden gheberchten ende dalen, bosschen ende wildernissen, fontaynen⁹ ende oec der zeen, cruyden ende boemen, weest in mijn beghinsel¹⁰ ende doet mi bulp in mijn weerck ter salicheit des conincs Eson!¹¹

1. Hs.: naestommende

2. Ontbreekt in hs.

3. Et en faueur de vostre seignourieuse gentillesse ainchois que ix Iours prouchains soient passez le vous reduiray comme dit est en laage de .xxxii. ans / et ne besongneray Iamais sur autre matiere Iusques a ce que venue le seray au dessus de mon entreprinse qui nest pas petit de chose.

4. **S**Onder ander vertrec: Zonder verdere woorden

5. [Gr 134v] [P 17.3] **S**Ans autre delay faire la belle medee prinst congie de son seigneur Iason pour huit Iours entiers / Et lors elle parti du palais et sen ala le plus secretement quelle peut toute seulle Iusques en vng bois

6. Et *quant* la nuit fu venue et que la lune fu luisant belle et clere / elle se mist par trois fois a genoulx estudiant a chascune fois sa science

7. puis leua sa face vers les cieulx et fist ceste oroison qui sensuit /

8. Hs.: ende rustende ende — **Bellaert [1485]**, fol. i5va: Maen die rustende sijt int middel der starren der firma[m]enten die de bezweeringhe confirmeert.

9. fontaynen: bronnen

10. beghinsel: onderneming

11. lune reposant ou milieu des estoilles qui luisez et qui les charmes confermez / et vous les dieux des montaignes et des valees. des bois et des deserts. des fontaines / des mers. des herbes. et des arbres soyez en mon commencement et me faites ayde en mon euure au salut de roy eson

Als zij dit gheseit had, maecte zij eenighe teykenen ontrent haer ende dede sommighe anroepinghe ende bedinghe int heymelic.¹ Doe wart zij up ghevoert in de lucht ende ghedraghen in alle de houcken der weerelt, daer zij veel ende menigherande cruyden pluchte van diveerssche crachten ende ghedaenten ende veel ghesteenten, ende was dus ghedraghen acht daghen.² Ende up den .ix. sten dach was zij weder ghestelt int bossch in de proper plaetse van daer zij up ghenomen was, [voer een tempel]³ die ghemaect [133r] was in de eer der goddinnen Hebe ende Hekates.⁴

H Et was int upgaen van den daghe dat Medea hier ghestelt wart voer den tempel, ende zij bleef daer als in een gheest ghetoghen⁵ totder sonnen upganck.⁶ Als doe ghing zij in den tempel ende dede sacrificij der goddinnen Hebe en[de] Hekates.⁷ Hebe was gheseit goddinne der joncheit ende Hekates der bezweeringhe.⁸ Dit ghedaen, zij ghing uuyt den tempel ende dede maecken een put in daerde, zeer diep, daer zij sacrificij in dede mit een zwart scaep den goden vander Helle, van welc scaep zij [t]bloet⁹ of hielt ende menghedet mit haer cruyden.¹⁰ Ende als zij van als versien was dat haer node was, doe keerde zij tot den coninck Eson ende dede maecken een scoen bat, daer zij haer cruyden in dede mit melck en[de] honich te

1. Quant elle ot ce dit elle fist aucuns signes enuiron soy. puis fist aucunes Inuocacions secretes

2. *et* lors elle fu esleuee en lair *et* portee en toutes les regions du monde / ou elle prinst plusieurs herbes de facons *et* condicions diuersses et plusieurs [109v] pierres precieuses et fu en ce point routant par lespace de huit Iours /

3. Ontbreekt in hs.

4. Et au neufiesme Iour elle fu restablie dedens le bois en la propre place ou elle auoit este esleuee en air Et atant elle se retrouua deuant vng moult riche temple qui la estoit dedie aux deesses hebe et hekates.

5. in een gheest ghetoghen: in extase

6. [Gr 134r] [P 17.4] **I**L estoit sur le point du Iour a leure que la belle medee fut rendue deuant ce temple Et lors medee demoura Illec toute rauie Iusques a soleil leuant /

7. Et lors elle entra ou temple et fist sacrifice a la deesse hebe et a la deesse hekates /

8. Hebe estoit ditte deesse de Iennesse et hekates deesse de charmerie /

9. Hs.: bloet — **Bellaert [1485]**, fol. i5vb: tbloet

10. Quant elle ot ce fait elle yssi du temple et fist faire vne fosse en terre et en celle fosse qui fu *parfonde* elle sacrifia vng noir mouton aux dieux denfer dont elle retint le sang et le mesla avec les herbes /

samen.¹ Ende alst al bereyt was in de teghenwoerdicheit van Jason dede zij den coninck int bat gaen, daer cruyden wel ruykende in waeren, dats elc te bat had dier bij stont.² Ende als hij daer in was, ende zij hem mit den cruyde[n]³ ghewreven had, dede zij hem slapen mit haer cunsten.⁴ Ende als [h]ij⁵ in slape was, maecte zij in sijn lijf een cleyn wondekin, daer zij een deel zijn bloet uuyt toech, ende liet hem doe in dien schijne seven huere lang.⁶ Doe wart hij wacker ende [ghing]⁷ uuyt dat bat al naect, ghaef ende ghesond van allen leden, ghelijc hij gheweest had maer .XXXIJ. jaeren.⁸

Als de vrome Jason ende de coninck selve zaghen de warachticheit van haer cunsten, zij warens verwondert ende boven maten blijde, want [133v] het was een ding dat niet meer⁹ ghesien en was.¹⁰ Als de coninck hem selven in desen state voelde, ontboet hij de beste costilgen¹¹ ende zwaerden¹² ende dede al nieuwe wapen¹³ tot zijn lijve

1. puis garnie de tout ce que mestier lui estoit retourna deuers lancien roy eson et lui fist faire vng moult beau baing ou elle mist ses herbes et du lait et du miel.

2. Et quant elle ot prepare tout ce qui lui estoit neccessaire en la presence de Iason elle mist le roy son pere ou baing / ou ses herbes commencerent a flairier moult souef et de plus en plus rendirent bonne odeur

3. Hs.: cruyde

4. Et tantost apres quil fu dedens et quelle leut frotte des herbes elle lendormy par son art

5. Hs.: zij — **Bellaert [1485]**, fol. i5vb: als hij in slape was

6. Et quant Il fu endormy elle lui fist vne petite plaie dont elle tira son sang dehors puis le laissa en ce point l'espace de sept heures /

7. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. i5vb: *ende ghinc wt*

8. ¶ Apres ce Il sesueilla et party hors de la cuue et du baing tout nu sain et haillie de tous membres comme sil fust en laage de trente deux ans.

9. niet meer: nooit meer

10. [Gr 134v] [P 17.5] **Q**vant le preu Iason et le roy son pere mesmes veirent l'experience de cellui mistere Certes Ilz en eurent si grant merueille que plus nen pouoient et non sans cause / Car ce nestoit pas vne besongne qui Iamais plus fust aduenue.

11. costilgen: bedoeld lijkt 'coustille', wat zoveel als 'degen' betekent. De vertaler denkt dat Eson zichzelf een nieuwe, moderne wapenrusting aanmeet, maar hij was abuis. Koning Eson ontbiedt couturiers en tailleurs (kleermakers) om voor hem nieuwe kleren volgens de vigerende jongemannen mode te maken — **Bellaert [1485]**, fol. i5vb: *costielgen*

12. zwaerden: een pijnlijke vergissing — het *MNW* s.v. *TALIAERT* vermeldt zonder vindplaats dit woord als 'dolck', 'degen', maar bedoeld is tailleurs: kleermakers.

13. wapen: lees 'kleren'.

het was een ding dat niet meer ghesien en was als
de romme hem seluen in desen state voelde ont
boet hi de beste roshogen en zwaerden En dede al
meulbe wapen tot zyn linc machie als de edghe
been tot dien tude droughē Ende dede doe vā dāsen
tornoyen en warsape selc en al dat ionghe hee
ren toekhoert vā dien tude voert ghelut een meen
edeling Nut lang hier nae pelcus en alle de edele
vā den lande quamē als in dit vander ghehoert
hadden zoe datter te pntaquo veel volcs quam
alleen om den romme te zien die zeer gheuerst
tot singhe en dansen en alle vrolicheit Was En dat
meer was hi zacht zeer ghare front vrouwe vpe
corte hi en achte meulbe vpe goet dier te machie
ghelut den ionghe edelinge wel betemē

Pelcus mit zyn wif ende dochtere was hier
mede ghetomē den romme sin broeder te be
sien Medea sliep hi iason en ontfing noch een soe
zoen en als hi vā den zoen verlost was qua rypua
ne vpe een mit tot haer en bat haer zeer naestelc
dat hi doch hi haer gram haer nā pelcus dede
veruuchden die zeer oudt begonde te worden He
lier medea was deser bede zeer blude porsende
in haer selue dat hi haer in vrelie soude ouer
den onghetrouwe pelcus die iason intende ghe
doot te hebbe en hi rosenacorde de bede en nā
dach om dit te doen Ende s als den dach gheto
mē was medea vnal rypuanē dat hi dede bereede
ten soen bat doe dedese halen pelcus die zeer

maecken, als de jonghe heeren tot dien tijden droughen, ende dede doe van dansen, tornoyen ende warscapen,¹ steken ende al dat jonghe heeren toebehoert van dien tijde voert ghelijc een nyeu edeling.²

Niet lang hier nae Peleus ende alle de edelen vanden lande quamen als zij dit wonder ghehoert hadden, zoe datter te Pintaquo veel volcs quam alleen om den coninck te zien, die zeer gheneycht tot singhen ende dansen ende alle vrolicheit was, ende dat meer was, hij zach zeer gharen scone vrouwen.³ Upt corte, hij en achte nieuwer up [dan]⁴ goet chier te maeken, ghelijct den jonghen edelighen wel betaemt.⁵

P Eleus⁶ mit zijn wijf ende dochteren was hier mede ghecomen den coninck, sijn broeder, te besien.⁷

Medea sliiep bij Jason ende ontving noch een scoen zoen.⁸ Ende als zij van den zoen verlost was, quam Cypriane up een tijt tot haer ende bat haer zeer naestelic⁹ dat zij doch bij haer gracij haer man Peleus dede verjeuchden, die zeer oudt begonde te worden.¹⁰

1. warscapen: uitgaan

2. [110r] Et tant loerent le sens et les vertus de medee quilz la Iugerent Inspiree des dieux / Adont le noble roy eson quant Il se trouua en tel estat Il manda des meilleurs taillandiers et cousturiers et pour son corps fist faire tous nouueaulx habillemens sur la facon que les Iennes gens les portoient celle *part* en ce temps / Apres ces choses Il se mist a la chasse au deduit des oyseaulx. a faire esbatemens. *conuiues*. dansses et tournois. Ioustes et behours. Et pour abregier Il se conduisoit comme vng homme tout nouuel /

3. Si ne demoura gaires apres ces choses que pelleus et tous les nobles du pays et autres en furent aduertis / pourquoy grant nombre de gens vindrent a pintaquo pour seullement veoir le roy Eson qui estoit fort enclin a chanter / dansser et faire toutes choses Ioyeuses / Et qui plus est Il regardoit moult volentiers les belles damoiselles /

4. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. i6ra: hi en achte nyewer op *dan* goet chier te maken

5. Et pour abregier Il se contenoit tout ainsi comme vng Ienne prince qui na regard fors a se donner le bon temps.

6. Deze lombarde gaat terug op een lombarde in het handschrift Gruuthuse, die daar vermoedelijk om louter decoratieve redenen gezet is. In de autograaf redactie loopt de tekst gewoon door.

7. [Gr 135r] **P** Eleus / sa femme cipriane et ses filles vindrent deuers le roy en la nouellite de cest noble respirement

8. Medee coucha avec Iason et conceput de lui encoires vng moult beau filz / duquel elle se deliura a bon terme.

9. naestelic: dringend, naarstig

10. Et tantost apres la naissance de ce second filz Cipriane vint vng Iour a medee et lui requist moult *Instamment* que de sa grace elle voulsist raiouuenir pelleus qui encommencoit fort a deuenir ancien et viel /

Was blide meentende dat hy ioung worden soude
 ghelue hy ghebeest had En als that ghemaert
 was pelens ontdeede hem en ghing in daer medea
 hem maerte slapende En als hy in slape was dede
 zy neme sin Abec dochtere elce een zeer smidende
 swaert in de hant Ende dede vp pelens ouer de hou
 det woude in sin luf steken segghende dat het al
 soe wesen most en als zy aldus beuecht was ende
 dat tot sin leue gheen remedij noch hoep en was
 dede medea hem verliuen En seyde tot hem aldus
 Ay pelens onghenallig verrader du seugste laeste
 rason in colros mtenande rason dat te doen ster
 uen sonder eenich respit als hy oer soude en waer
 in ghebeest waer om du hebste den doot verditt
 die vp dese vrie wesen sal ra omeynstrichel wat
 het sal wesen by din Abec ewghm dochtere ha
 den huer mede ghing medea wyt der rancoren
 en pelens stuf ter stont alsoe in die groete liek
 ucheit alle ypuant en haer Abec dochtere die
 ghebbare woide nepe zy zeer ontfermiche staer
 ende zeer bitterlic toegghende dat trunich licheit
 wyt het bat en leydent vp het bat en wy leydet
 vp een tafel ghestiet maer ypuant hadt tharte
 soe beylbaert alst rede was dat zy een woert met
 sprelic en morht wat als zy pelens doot sach viel
 zy te aciden in ybunne En haer Abec dochtere
 aen siende dit groete onghenual dat hem daer
 ghemel namē de Abec swaerde die noch al
 bloedich waere van hare vaders bloet dien zy

Seker, Medea was deser bede zeer blijde, peysende in haer selven dat zij haer nu wreken soude over den onghetrouwen Peleus, die Jason meende ghedoot [te]¹ hebben, ende zij consenteerde de bede ende nam dach² om dit te doen.³ Ende als den dach ghecomen was, Medea beval Cyprianen dat zij dede bereeden een scoen bat.⁴ Doe dedese halen Peleus, die zeer [134r] was blijde, meenende dat hij jong worden soude ghelijc hij gheweest had.⁵ Ende als tbat ghemaect was, Peleus ontdede hem ende ghing in, daer Medea hem maecte slapende.⁶ Ende als hij in slape was, dede zij nemen sijn twee dochteren elcx een zeer snijdende zwaert in de hant ende dede up Peleus over de hondert⁷ wonden in sijn lijf steken, segghende dat het alsoe wesen most.⁸ Ende als [h]ij⁹ aldus berecht¹⁰ was ende dat tot sijn leven gheen remedij noch hoop en was, dede Medea hem wecken ende seyde tot hem aldus: “Ay, Peleus, onghevallich verrader, du sentste laesten Jason in Colcos, meenende Jason daer te doen sterven sonder eenich respijt, als hij oec soude, en waer ic gheweest, waer om du hebste den doot verdient die up dese ure wesen sal, ja, onmeynsschelic,¹¹ want het sal wesen bij dijn twee eyghin dochteren handen.”¹²

1. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. i6ra: ghedoot te hebben

2. nam dach: maakte een afspraak

3. Certes la belle medee fu moult Ioyeuse quant elle se vey ainsi requise / et pensant en elle mesmes quelle se vengeroit du desleal peleus le quel auoit cuidie faire mourir Iason elle leur accorda celle requeste et prinst Iour pour ce faire

4. [P 17.6] Et quant le Iour fu venu medee commanda a cipriane quelle fist preparer vng moult noble baing /

5. Apres elle enuoya querir peleus qui [110v] estoit moult Ioyeulx pour tant quil cuidoit redeuenir Ienne comme par auant auoit este /

6. Et lors que tout fu appreste pelleus se despoullia *et* entra ou baing / medee lendormy Illec

7. De vertaler vond 500 wonden wellicht wat veel en maakte er ‘meer dan honderd’ van. In de autograaf is sprake van “plus de mille playes mortelles” (meer dan duizend dodelijke wonden).

8. Et quant Il fu endormy elle fist prendre a ses deux filles chascune vne espee bien trenchans en leurs poings et fist faire sur le corps de peleus plus de cinq cens plaies mortelles disant quil conuenoit que ainsi fust /

9. Hs.: zij — **Bellaert [1485]**, fol. i6ra: hi

10. berecht: ‘behandeld’

11. onmeynsschelic: in strijd met menselijke normen en waarden

12. Et lors que peleus fu ainsi adoube et blecie et quen sa vie nauoit plus point de remede / Medee lesueilla et lui dist en telle maniere Ha a tresmaleureux traittre tu

Hier mede ghing Medea uuyt der cameren, ende Peleus starf ter stont alsoe in die groete ketivicheit.¹

Als Cypriane en[de] haer twee dochteren dit ghewaer worden, riepen zij zeer ontfermelic, screyende zeer bitterlic, toghende² dat ketivich lichaem uuyt het bat ende³ leydent up een tafel ghestrect, maer Cypriane hadt tharte soe bezwaert, alst reden was, dat zij een woort niet spreken en mocht, want als zij Peleus doot sach, viel zij te aerden in zwijme.⁴ Ende haer twee dochteren aensiende dit groete ongheval dat hem daer gheviel, namen de twee zwaerden die noch al bloedich waeren van haers vaders bloet, dien zij [134v] selve ghedoot hadden, ende staken hem selven elc doer thaert soe dat zij mistroostich doot vielen up haer moeder, die uuyt haer zwijme becomen was.⁵ Cipriane ghecomen sijnde tot haer selven ende [ziende]⁶ noch haer druc verdobbelt in haer teghenwoerdicheit, zij en const anders gheen manier houden dan roupen [mit]⁷ al haer macht so luyde ende ontsienlic⁸ dat de coninck Eson ende sijn soen Jason, die niet varre van daer en waeren in een ander camer, verscrigten van dit onfermelic gheluyt, ende sonderling als zij daer quaemen ende zaghen tlichaem van Peleus doot ligghen up de tafel, ronts omme mit wonden, oec mede als zij zaghen de twee joncfrouwen, hebbende de zwaerden

enuoyas la pieca Iason en colcos cuidant le faire mourir Illec sans nul respit pourquoy tu as desseruy la mort qui sera de ceste heure Inhumaine / Et par les mains de tes deux filles propres /

1. Medee se party atant de celle chambre / Et peleus miserablement fina ses Iours.

2. toghende: tillende

3. Hs.: *ende* leydent vp het bat *ende* [-cyp] leydent vp een tafel

4. [Gr 135v] **Q**uant cipriane et ses deux filles furent aduerties de ces nouvelles elles sescrierent moult douloureusement et en plourant moult de larmes angoisseuses tirerent hors du merueilleux baing le poure corps de peleus Et lestendirent sur vne table / mais cipriane auoit le cuer tant estroit que parler ne pouoit et *non* sans cause Car Incontinent quelle ot mis pelleus sur la table elle chey par terre toute pasmee a la reuersse /

5. Et lors ses deux filles considerans le grant meschief qui leur estoit adueni prindrent les deux espees encoires toutes ensanglentees dont elles auoient leur pere mis a mort et sen ferirent chascune au trauers du cuer tellement que mortes et desesperes cheirent sur le corps de leur dolente mere qui reuint lors de pasmoison / Ha a trespiteux et douloureux cas — Cipriane ontwaakt uit haar bezwijming *omdat* haar dochters boven op haar vallen.

6. Hs.: zach

7. Ontbreekt in hs.

8. ontsienlic: angstaanjagend

selue ghedoot hadden En stalen hem selue elc
doer thair soe dat zn mistroostich doot vielen
vp haer moeder die wyf haer dinnie becomē was
Gproue ghetromē sinde tot haer selue en zach
noch haer dinc verdobbelt in haer teghēylber/
dichheit zn en const anders gheen maner houde
dan roupe al haer machts so lude en offenlic
dat de rommelē Esou en sin soen iason die met
haren vā daer en waerē i een ander rancē verfruc/
ten van dit onfermelic ghecluyt en sonderling
als zn daer quāme en zaghe thubatem vā peles
doot ligghen vp de tafel rontē omē mit vōnde
oermede als zn zaghen de drie dōnsse hebbende
de zwaerden dāer doer haer hart ende doot
waerē Ende daer toe rpruānt die vp daerde lach
als eenē die haer hart beghēne wulde rakkende
haer aenssthem vūinghede haer handē en en haer
mit groeten vōent ende misbaer

O Prommelē Esou en iason dit zūde dat ghe/
seit is ghuughe tot rpruānt en namē se vā
der aciden en leyden se vp een roetse En iason
began toe te duchte vā medea dat zn dit ghe/
speelt had wāt zn had hē die ghebedē dat hē
peles dede doden om dat hē hē ghesonden
had in terlant vā rolroes Als rpruānt vp de
roetse lach de rommelē esou en iason troostese
als zn bestmorchte En vracde haer mit saere
den oghen wie dese lechelic maord ghedatē
had En rpruānt androede mit groeter pūne

dweers doer haer hart ende doot waeren, ende daer toe Cypriane, die up daerde lach als eene die haer hart begheven wilde, crabbende haer aensschij[n],¹ wringhende hae[r]² handen ende [...] ³ mit groeten weene ende misbaer.⁴

DE coninck Eson en[de] Jason dit ziende dat gheseit is, ghinghen tot Cyprianen ende namense vander aerden ende leydense up een coetse.⁵ Ende Jason began toe te duchten van Medea dat zij dit ghespeelt⁶ had, want zij had hem dic⁷ ghebeden dat hij Peleus dede doden om dat hij hem ghesonden had in teylant van Colcos.⁸ Als Cypriane up de coetse lach, de coninck Eson ende Jason troostense als zij best mochten, ende vraechden haer mit screyenden oghen wie dese leelicke moord ghedaen had.⁹ Ende Cipriane andwoerde mit groeter pijnen [135r] ende seyde dat Medea de scult hadde, ende verslouch daer hoe Medea Peleus had doen sterven bij sijn dochters handen, “ende zij, siende dat zij haer vader ghedoot hadden, sijn in mistrooste¹⁰ ghevallen ende hebben hem selven ghedoot.”¹¹

1. Hs.: aensschijm

2. Hs.: hae

3. Hs.: *ende ende* haer — lees: en haar haren uittrekkend

4. Cipriane reuene a soy et voyant en sa *presence* meschief aduenir et redoublement de dueil autre *maintien* ne sceut tenir fors de crier de toute sa puissance tant *haultement* et espou-[111r]entablement que le roy eson et son filz Iason estans non pas moult loings de celle chambre en vne autre tour aux sons de yceulx cris furent *comme* tous effrayez Et par *especial* quant Ilz regarderent premierement le corps de peleus mis a mort sur la table tout aduironne de playes Secondement quant Ilz apperceurent les deux Iennes damoiselles filles de peleus ayans fichees es corps a trauers des cuers les espees dont elles sestoient occises Et tiercement voyant cipriane gisant sur le pauement toute cuer faillie esgratinant sa face ses poings de tordans et ses cheueulx esrachans par tresgrant asprete de douleur.

5. [Gr 136r] [P 17.7] **L**E roy eson et son filz Iason voyant ce que dit est vindrent lors deuers la dame et en laprouchant la releuerent et fu couchee sur vng lit qui la estoit /

6. ghespeelt: bekokstoofd

7. dic: dikwijls

8. Adont Iason se prinst a doubter de medee pour tant que par plusieurs fois elle lui auoit requis quil feist mourir peleus pour tant quil lauoit enuoye en lisle de colcos /

9. Quant Ilz eurent la dame couchee sur le lit / Eson le noble roy et son filz Iason la prindrent a reconforter par la meilleur voye quilz sceurent / Et en larmoyant bien tendrement lui prindrent a demander qui commis auoit ce douloureux murdre

10. mistrooste: wanhoop

11. Alors la dame respondi a moult grant paine / que medee en estoit coupable *et* leur

Dit vertellende, van weemoedicheit brac haer thart ende bleef zoe doot.¹

De coninck was vaste besich mit Cypriane, ende Jason ghing van daer tot Medea, die in haer camer was, ende seyde haer: “Hay, mijn vrouwe, hoe² waardij ye van moeder gheboren?³ Die verdienten die ghij van mij wel verdient hebt, die zijn zeker groet ende veel eeren waerdich, maer u verkeerde⁴ onverdienen sijn alsoe lelic dat zij uuyt doen al uwe deuchden ende diensten!”⁵

“Mijn waerde heer ende vrient,” seyde Medea, “weet ghij niet hoe dat Peleus u sende in Colcos, meenende dat ghij nemmermeer keeren en soudt, ende oec hadt doot gheweest sonder middel,⁶ en hadde ghedaen mijn raet ende bistant die ic u dede?”⁷

D It al overmeerct ende anghesien dat hij gheen zaeck en had u in soedanigher vreesen te bringhen, want ghijs up hem niet verdient en hebt, ic heb u dic vermaninghe ghedaen dat ghij hem ymmer dooden soudt als een valsch, onghetrou ridder, daer ghij niet toe en heb ghedaen.⁸ Soe ist ghebuert dat Peleus wil ghehad heeft jong te worden ghelijc de coninck, u vader, bij mijn cunsten, maer het is

racompta toute la maniere *comment* elle auoit fait mourir peleus par les mains de ses deux filles Et comment elles regardans le honteux fait par elles commis sen estoient desesperees en grant douleur /

1. A lacheuement de ce compte le cuer failly a la dame / — Noch in de brontekst noch in de autograaf wordt medegedeeld dat Cipriane / Sepriane ook daadwerkelijk sterft aan haar gebroken hart. Dat komt pas later uit.

2. hoe: waarom

3. le roy eson entendy a elle et Iason parti dillecq et sen ala deuers medee qui estoit en sa chambre et lui dist / Ha a dame pourquoy fustes vous onques nee de mere /

4. verkeerde: perverse

5. les merittes certes de voz benefices sont grans et dignes de gloire / Mais voz paruers [111v] demerittes sont tant enormes que Ilz estaindent toutes voz vertus /

6. sonder middel: reddeloos

7. Mon chier seigneur et amy dist lors medee a Iason Ne sauez vous *comment* pelleus vous enuoya en colcos par son enhort pour tant quil cuidoit que Iamais nen deussiez retourner aussi vous estiez mort sans remede nul se le dangier neussiez euite par mon conseil et moyen *comme* len scet.

8. [Gr 136v] [C]Es choses *considerees* et veu quil nauoit cause de *vous* pourchasser vng tel dangier Car pas ne lui auiez desseruy le vous ay par plusieurs fois admonneste de prendre pugnicion sur le desloyal cheualier A quoy *vous* nauez nullement voulu entendre

en seyde dat medea de snilt hadde In verflouh
 daer hoc medea peleus had doen steue bñ sin
 dochtere handen In zñ siende dat zñ haer vader
 ghedoot hadden sin in in strooste gheualle en
 hebbe hem selue ghedoot dit vertellende van
 weemoedicheit brar haer thart en bleef zoe
 doot de rommel was vaste besich mit yppiant
 en iason ghing vā daer tot medea die in haer
 camer was en seyde haer haer min vrouwe
 hoe wat idy ye vā moeder gheboire die ver
 dient die ghen vā vproeder veid wel verdiet
 hebt die zyn zeker groet en veel eere wat dir
 Maer veltende omerdieste sin alsoe leir
 dat zñ wyt doen al ulbe deuchde en diesten
 Min waerde heer en vrent seyde medea weest
 ghen mit hoe dat peleus u sende in rohos mit
 nēde dat ghen nēmermeer lere en soude en
 oer hadt doot ghebest sonder middel en hadt
 ghedaten min raet en bystat die ir u dede

Dit al ontmeert en onghetien dat ghen ghee
 zacth en had v in soedamgher vreesen
 te bringhe wat ghen vphē met verdiet en hebt
 ir heb v die vermanighe ghedaē dat ghen hē
 vmer doode soude als een valsch onghetion
 idder daer ghen mit toe en heb ghedaē soe ist
 ghebueit dat peleus wil ghehad heeft iong
 te worde ghelurde rommel v vader bñ min
 anstey maer het is hē ander gheualle wat
 sin selve dochtere hebbe hē mit der hat ghedoot

lue de
 velen
 omel
 en zack
 yll boet
 uis hoed
 ffic nhr
 die met
 in vester
 derling
 vā pele
 wonde
 hettende
 e doot
 de lorb
 abtende
 en hat
 Dat ghe
 mife vā
 in iason
 dat ghe
 dat ho
 sfonden
 e v p de
 roostse
 mit sate
 ghedaten
 the pmt

hem anders ghevallen, want sijns selfs dochteren hebben hem mit der hant¹ ghedoot, [135v] daer om dat ghij wel blijde moecht wesen.”²

“Seker, min vrou,” andwoerde Jason, “ghij moecht wel segghen u goet dincken, maer ghij hebt nu soe veel ghedaen, ende oec tot anderen tijden, dat u sal staen tot eewighen verwijte.³ Ende om dat ghij nu ende menichwaerf ghedaen hebt ende doen doen veel leelicke, onmeynsschelicke weercken, soe versaeck ic u van allen punten ende van alle gheselscape.⁴ Hadieu, ic beveel u den goden!”⁵

Dit gheseit Jason ghing van daer zeer ongheheucht ende sonder oerlof te nemen an den coninck, sijn vader, noch an meynssch, ghing up sijn paert sitten ende reet alleen uuyt dat casteel van Pintaquo sonder dat yement vernam, sonder alleen Medea.⁶

Als Medea verstaen had dat Jason, dien zij, als haer dochte, zoe veel goets ghedaen had ende eeren, versaecte haer gheselschap ende vernam dat hij uuyt Pintaquo reet alleen, zij nam haer joncste zoen in haer arme mit twee joncfrouwen in haer gheselscape ende volchde alzoe Jason, meenende hem te bestellen⁷ mit haer scoen woerden.⁸ Maer de vrome Jason, die zeer verstoert was, reet altijt voerwaert wech tot dat hij in een bossch quam, ende hij had altijt de oghen in daerde

1. hebben hem mit der hant: hebben hem eigenhandig

2. Si est aduenu que *peleus* a eu volente destre reduit en Ienne aage comme le roy *vostre* pere a este par mon Introduction et stille / mais ses deux filles lont mis a mort dont vous deuez estre bien Ioyeulx /

3. Certes dame respondy Iason vous direz ce que bon vous semblera mais vous en auez tant fait orendroit et autrefois que a Iamais en serez tenue en reprouche /

4. Et pour ce que ores et par maintes fois vous auez commis et fait *commettre* plusieurs enormes Inhumains et hideux fais le renonce de tous *poins* a vous et a *vostre* *compaignie*

5. *et* aux dieux vous commans

6. *Après* ces mots Iason se party de la *chambre* moult *desconforte* et sans *prendre* congie au roy son pere ne a personne nulle se party sur son cheual tout seul du chasteau de *pintaquo*

7. bestellen: kalmeren

8. [Gr 137r] **Q**uant medee ot *entendu* que Iason a qui elle auoit fait a son aduis tant de biens et *donneurs* renoncoit a sa *compaignie* et quelle apperceut quil estoit monte a cheual et que tout seul sen aloit hors du chasteau elle *prinst* son plus Ienne filz entre ses bras et deux de ses damoyselles en sa *compaignie* / et en ce point sen alla *après* Iason pensant le rappaisier *par* son beau *parler* /

Dat om dat ghy wel blide moecht wesen **G**elice
min vrou andwoerde iason ghy moecht wel seg
ghen v goet dinken maer ghy hebt nu soe veel
ghedaen en oet tot andere tude dat v sal staen
tot selvighen verlvute **E**n om dat ghy nu en
met watef ghedaen hebt en doen doen veel
leelike onmensselike weerde soe versactur
v van alle punte en va alle gheselsape hadien
v beuel v den goden dit ghesent iason ghyng
va dat zeer onghewicht en sonder oelof te ne
men an den rommel sin vader noch an menssel
ghing vp sin paert sitten **E**n weet alleen wyt dat
castel va pntaquo sonder dat ye niet vernā son
der alleen medea

Als medea verstaē had dat iason dūn zū
als haer dochte zoē veel goets ghedaen
had en eere versactte haer gheselstap en vernā
dat hū wyt pntaquo weet alleen zū nā haer
winstē zoēn in haer arme mit abee winstē in
haer gheselstapē en volghde alsoe iason mee
nende hem te bestellē mit haer sroen woerde
maer de promē iason die zeer verstoet waerēt
altūt voelbaert werch tot dat hū in een bosstē
quam **E**n hū had altūt de oghē in daerde ghe
slaghe persendē vp de quade fapten en onem
selike anthringhe en moerde **E**n hū weet
soe diep in dit bosstē dat medea mit en wist
wate hū benoerof bleef noch tū zū en liec
de met weder te pntaquo maer bleef iason
soudende ad dūn dach gheduerende **E**n most

gheslaghen, peysende up de quade fayten¹ ende onmeynschelicke anthieringhe² ende moerden.³ Ende hij reet soe diep in dit bossch dat Medea niet en wist waer hij bevoer of bleef.⁴ Nochtans zij en keerde niet weder te Pintaquo maer bleef Jason souckende a[1]⁵ dien dach gheduerende ende most [136r] dien nacht mit haer kint ende joncfrouwen slapen onder een boem mit groeter beclachten.⁶

DE coninck Eson dede sijn broeder Peleus mit Cyprianen ende sijn twee dochteren begraven eerlic alst betaemt ende was drouvich boven maten, maer als den avondt quam ende sijn soen Jason noch Medea niet en keerden ende toet⁷ hem quaemen, als zij ghewoenlic waeren, doe verdubbelde zijn druc [...] ⁸ ende was al de nacht in zwaer fantasie.⁹ Ende alst dach was, sende hij volc doer tbossch Jason ende Medea soucken, maer zij en vondense niet, noch en hoerden gheen mare van gheen van beyden.¹⁰

Ende de vrome Jason reet vast voert in groeten ghepeynse, ende sijn aventuer was dus: als hij dus veel daghen ghereden, ende hij veel heyden ende weggen gheleden had – want hij nacht noch dach rijdens

1. quade fayten — de brontekst is explicieter en heeft het over “malefices”, waarmee de destructieve tovenarij bedoeld wordt: maleficium.

2. anthieringhe: daden

3. mais le preu Iason qui trop estoit en grant trouble et couroux cheuauca tousiours deuant lui tant [112r] quil entra en vng bois et continuellement auoit la veue regardant vers terre pensant aux malefices de medee et a ses Inhumanitez et murdres /

4. Et si auant se bouta en ce bois que medee ne sceut quil deuint /

5. Hs.: ad (anticipatie) — **Bellaert [1485]**, fol. i7ra: al

6. Toutesuoies elle ne retourna point en pintago aincois se prinst a querir Iason tout autant que le Iour dura Et conuint que celle nuit elle son enfant et ses .ii. damoiselles couchacent dessoubz vng arbre pour le mieulx voire a grant regret.

7. toet: tot

8. Hier ontbreekt de vertaling van: en grant angoisse *et* en grant desplaisir (in grote ongerustheid en ongenoegen)

9. [Gr 137v] **L**E roy eson fist en celle nuit enseuelir son frere peleus et ses deux filles moult honnourablement et pour leur mort Il en demena vng merueilleux dueil Mais quant vint le soir / et que medee ne son filz Iason ne se retrouuoient point deuant lui comme Ilz auoient acoustume son dueil lui doubla en grant angoisse *et* en grant desplaisir et ne cessa toute la nuit destre en detraction et melencolie /

10. [P 17.8] Quant le matin fu venu Il enuoya de ses gens *par* le bois pour querir Iason et medee mais ceulx qui celle *part* allerent ne les trouuerent pas ne quelques nouuelles nen ouyrent /

Dien nacht mit haerlinc en ionck slape on
der een boey mit groeter bedachtē

Drommle Esen dede sin broeder peles mit
Cyprane en sin Abet dochtere begraue
zele alst betaemt en was drommle boey mare
mare als den auoudt qua en sin soen iason noch
medea met en lieiden en toet hem quat me als
in ghelboenlic waere doe verdubbelde zyn dinc
en was al de nacht in zwaer fantasie En alst
dach was sende hi volr doer tboesth iason en
medea soude mare in en hondense met noch
en hoerden gheen mare va gheen ka beyde
En de vromt iason reet vast voer i groete ghe
peyse en sin auetuer was dus / ale hi dus
veel daghe ghere de en hi veel beyde en wa
ghe gheleden had wat hi nacht noch dach
indens of en liet dan in de hette liet hi sin
paer ruste en soe dat hi mit synde qua in de
stat va rhormie dater vp dien tut de rommle va
den lande was die een zee froen dochter had
ghenoemt reusa iason qua tot desen rommle
reion en liet he den rommle helien en En als de
rommle reion wist wat hi was dede hi he zeer
groete eer ouermite de groete satm en lof die
achter hem was en die hi in menich rommle
en lantschap verrieghe had doet zyn groete vro

Iason bleef laghe tut in de Armebede
stat va rhormien dese reuse die zeer froen
was zacht die en menich wasue iason an en oer

of en liet dan in de hette¹ – liet hij sijn paert rusten, ende soe dat hij int eynde quam in de stat van Chorinten, daer up dien tijt [...],² de coninck van den lande was, die een zee[r]³ scoen dochter had, ghenoeemt Creusa.⁴ Jason quam tot desen coninck Creon ende liet hem den coninck bekennen.⁵ Ende als de coninck Creon wist wie hij was, dede hij hem zeer groete eer overmits de groete faem ende lof die achter hem was, ende die hij in menich conincrijck ende lantscap vercreghen had doer zijn groete vromicheden.⁶

J Ason bleef langhe tijt in de stat van Chorinten.⁷ Dese Creuse, die zeer scoen was, zach dic ende menich warven Jason an ende oec [136v] mit goeder gunsten, maer hij was mit druc soe ombevangen dat hijs niet meercken en conde, ende daer boven hij was soe betoevert dat hij niement minnen en conde dan Medea.⁸

Als de coninck Creon vernam de manieren van Jason dat hij niet verblijden en conde, up een tijt ghing de con[i]nck⁹ tot hem ende

1. Onduidelijk is waarom de vertaler hier afweek van zijn brontekst. In de autograaf wordt verteld dat Jason gedurende meerdere dagen over meerdere wegen reed, waarna hij arriveerde in Chorinte. In de Brugse redactie werd hieraan toegevoegd dat Jason overdag reed en 's nachts zijn paard liet weiden. Dat Jason dag en nacht reed, maar niet in de hitte (van de zon), is een toevoeging van de vertaler.

2. Hier ontbreekt de vertaling van: *nomme creante* (Creante genaamd)

3. Hs.: zee

4. Et le preu Iason sen alla tousiours deuant soy ainsi pensif que plus ne pouoit si fu son aduventure telle que apres plusieurs Iours et apres plusieurs chemins et champagnes trauerssees comme celui qui de Iour che[u]aucht et de nuit laissoit son cheual paistre en quelque prayerie Il arriua en la cite de chorinte la ou estoit le roy de celle contree nomme creante lequel auoit pour lors vne moult belle fille *nommee creusa* /

5. liet hem ... bekennen: stelde zich voor — Iason alla deuers ce creante et se donna a congnoistre a lui /

6. Mais creante si tost quil leut apperceu lui fist moult *grant* honneur pour le loz et bonne renommee quil auoit acquis par sa treshaulte vaillance en maint royyaulme et contree.

7. [Gr 137v] EN chorinte donques demoura certaine espace de [112v] temps le preu Iason /

8. Creusa qui estoit moult belle dame regardoit Iason souuent et tant voullentiers que plus ne pouoit. Mais Il estoit tant empeschie de doulleur et de melencolie que donner garde ne sen pouoit / Et oultre ce Il estoit change en telle maniere que nullement Il ne pouoit amer que medee /

9. Hs.: connck

mit goeder gunste maer hi was mit dinc soe om
beuaghē dat hinc mit meere en rōnde En
daer bouen hi was soe betoent dat hi me
ment minne en rōnde dan medea alle de rommē
riten vernam de maniere vā iason dat hi mit
verblude en rōnde vp een tūt ghuig de rommē
tot hem en bezboer hem dat hi hē segghē wilde
de zacke sijn verducke En wat onsuide dat ia
son boet de rommē en liet mit of hi en beuēde
hem in laug soe meer mit froene woerde dat iason
mit eynde hem vertelde tūcste deel vā der aut
tūre ghesaet tussche hē en medea En hoe dat
hi vūt sijn lant ghetoghe was mēer om me
dea te verghete en onthūre dan om ander
zackē maer wat hi socht of dede hi en rōnde
se mit vergheten noch ouer slaen oec wat hi
te handen toech

De rommē riton die een vūc prins was
en die de zackē vā iason verston vp
dat hi te hēme gaf wilde sijn vriet wesen
en niet hem dat als hi eerst morht een an
der vrouwe troude segghende dat de liefst en
mēsschepe vā een ander doet lūchtelū verghete
ten de ghedachte en ghepēussen vā deerste
liefst als iason verston dat de rommē hem deurb
delū niet En dat hi hē de rechte wachheit vāder
zackē seyde dan te hi hē zeer En seyde dat hi hi
helēn soude in dien hi een vūc vōnde ual sijn
staet En hiet mede vā hi oerlof an den rommē
en ghuig in sijn logist Maer mētlāghe dat uac

bezwoer hem dat hij hem segghen wilde de zaeck sijns verdriets.¹ Ende wat onsculden² dat Jason boet, de coninck en liet niet of, hij en becuerde³ hem in lang zoe meer mit scoene woerden dat Jason int eynde hem vertelde tmeeste deel van der aventuren gheschiet tusschen hem ende Medea, ende hoe dat hij uuyt sijn lant ghetoghen was meer om Medea te vergheten ende ontvarren dan om ander zaecken.⁴ Maer wat hij socht of dede, hij en condese niet vergheten noch overslaen,⁵ oec wat⁶ hij te handen toech.⁷

DE coninck Creon, die een wijs prins⁸ was ende die de zaeck van Jason verstont up dat hij te kennen gaf,⁹ wilde sijn vrient wesen ende riet hem dat [hij],¹⁰ als hij eerst mocht, een ander vrouwe troude, segghende dat de liefst ende meynsscepe¹¹ van een ander doet lichtelic vergheten de ghedachten ende ghepeynssen van deerste liefst.¹²

Als Jason verstont dat de coninck hem deuchdelic riet, ende dat hij hem de rechte waerheit vander zaeck seyde, dancte hij hem zeer ende seyde dat hij hijlicken soude in dien hij een wijf vonde nae sijn staet.¹³

1. Quant le roy creante apperceut le maintien de Iason et que esiouyr ne se vouloit *par* continuacion de temps Il vint a lui vng Iour et le coniura quil dist la cause de son ennuy

2. onsculden: excuses

3. becuerde: overreedde

4. Et combien que Iason sexcusast touteffois le roy le pressa de plus en plus et tant fist par belles parolles que Iason lui confessa la pluspart des auantures aduenues entre lui et medee. Et lui dist oultre plus quil se estoit party de son pays plus pour oublier et laisser medee en leslongant que pour autre cas /

5. overslaen: negeren

6. oec wat: wat ook

7. Mais Il ny sauoit trouuer ne tour ne moyen pour en venir a son dessus.

8. prins: vorst

9. up dat hij te kennen gaf: op basis van zijn kennisgeving

10. Ontbreekt in hs.

11. meynsscepe van een ander: gemeenschap (seks) met een andere vrouw

12. [Gr 138r] [P 17.9] LE roy creante qui saige prince estoit congnoissant le cas de Iason sur son donne a entendre lui voutt estre amy cordial / car Il lui *conseilla* que le plus tost quil pourroit Il espousast vne nouvelle femme / disant que lamour et la nouvelle acointance dune autre fait de legier perdre et mettre en oubly les pensees et ymaginacions damours et les plaisirs que len a eus en la premiere /

13. Quant Iason ot entendu que le roy lui *conseilloit* pseudommiement et quil lui disoit le secret du cas Il le remercia moult de fois Et bien dist quil se marieroit moyennant quil trouuast femme selon son estat

lichte weder te hout by de vionke En wort onder
 dander yende vp ciusa En ghing by haren mee
 nighē haren vā hestē te sprichē maer alst quā
 dat hū sprichē soude de ghedachte vā medea quac
 mē hēm te voere die hē vā als sūm verstat te
 roefde als rason dit gheuoel de stont hū vp en
 ghing vā daer in een gaerde daer hū hē selue
 vant soe vol fantasien en verstoet dat hū met
 en wist wat hū beghinnē soude om tbest te ghe
 raken soe gheueilt dat de rommle racht vp dese
 gaerde quā om sūm spierbaen te loke daer hū
 rason vant sittende onder een boom doe ghing
 hū tot hēz maer rason als hūt verna stont hū
 vp en ghing hē te ghemoece En de rommle vrach
 de hēm wat hū doen wilde en hoe het mit hē
 waer Geliet heer andwoerde rason in dmet dat
 ic altit in een punte bin en seide doe woert tot
 hēm aldus heer ic mien dat het v noch wel in
 dachtich is hoe dat ghn in tict om medea te va
 gheten dat ic een ander vūf nēue soude Maer
 om soe bid ic v mit al minner harte dat ghn in
 ciusa v dorhet gheue wilt tot eenē vūe En
 dit doende suldi in de meeste eer doen die in hē
 v of vā yēmet ter vbercht ghebuerē mach of
 ander ic bin de ogh eualluyfste rader die leude
 is Te stont als de rommle verstat had de bede
 vā rason andwoerde hū hē blindelic aldus Be
 liet rason ghn doet ons en al onsen hūse groet
 eer als ghn in bidt dat ic v te vūe gheue
 min dochter En ter goeder tūt moet zū in de

ur soe om
 nde En
 hū me
 de rommle
 thū met
 rommle
 ghe wilde
 de daer
 benede
 te dat rason
 a de aut
 hoc dit
 a om me
 ander
 en rommle
 rhat hū
 me vras
 stont vp
 t vefen
 teen an
 de hestē
 die veyge
 vā deesse
 hēm doe
 dit vade
 dat hū in
 e ual sūm
 in rommle
 de daer vū

© British Library Board, Ms. BL add. 10290, fol. 137 recto

Ende hier mede nam hij oerlof an den coninck ende ghing in sijn logij[s].¹

Maer niet langhe daer nae [137r] keerde [hij]² weder te hove bij de vrouwen ende wort onder dander ziende up Creusa ende ghing bij haer in meeninghen haer van liefden te spreken.³ Maer alst quam dat hij spreken soude, de ghedachten van Medea quaemen hem te voeren, die hem van als sij[n]⁴ verstant beroefde[n].⁵ Als Jason dit ghevoelde, stont hij up ende ghing van daer in een gaerde,⁶ daer hij hem selven vant soe vol fantasien ende verstoert dat hij niet en wist wat hij beghinnen soude om tbest te gheraken.⁷

Zoe ghevielt dat de coninck recht up dese gaerde quam om sijn sperwaen⁸ te locken, daer hij Jason vant sittende onder een boem.⁹ Doe ghing hij tot hem, maer Jason als hijt vernam stont hij up ende ghing hem te ghemoete.¹⁰ Ende de coninck vraechde hem wat hij doen wilde en[de] hoe het mit hem waer.¹¹

“Seker heer,” andwoerde Jason, “mi dinct dat ic altijt in een punte bin.”¹² Ende seyde doe voert tot hem aldus: “Heer, ic meen dat het u noch wel indachtich is hoe dat ghij mi riet om Medea te vergheten, dat ic een ander wijf nemen soude.¹³ [W]aer¹⁴ om soe bid ic u mit al

1. Hs.: logijst — Et atant Il prinst congie du roy et se retira en son logis /

2. Ontbreekt in hs.

3. mais ne demoura gaires apres quil sen retourna au palais du roy *et* ala veoir les dames / et entre les autres Il prinst a regarder la belle creusa et saproucha delle la cuidant requerre damours /

4. Hs.: sijn

5. Hs.: beroefde — mais *quant* vint a la bouche ouurir / certes la souuenance de medee lui vint audeuant qui de tous [113r] points lui tolly son entendement /

6. gaerde: siertuin, sierboomgaard

7. om tbest te gheraken: voor zijn welzijn — Quant Iason vey ce que dit est Il se leua dillec et sen entra en vng Iardin ou Il se trouua si tres melencolieux et trouble en son couraige quil ne sauoit pensser quil estoit de faire pour le mieulx

8. sperwaen: sperwer (jachtvogel)

9. si aduint ainsi que tantost apres le roy entra en celui Iardin pour reclamer vng sien espreuier / mais Il trouua Iason assis dessoubz vng arbre /

10. Adont Il ala vers lui pour laraisonner et Iason se leua Incontinent quil le veyt venir /

11. Atant le roy lui demanda quil estoit de faire et comment Il se sentoit /

12. mi dinct dat ic altijt in een punte bin: ik denk dat mijn toestand onveranderd is — Certes sire respondy le preu Iason Il mest aduis que le suis tousiours en vng point /

13. Puis lui dist en telle maniere / Sire le vous tien records comment vous mauez

mijnder harten dat ghij mi Creusa, u dochter, gheven wilt tot eenen wive, ende dat doende suldi mi de meeste eer doen die mi van u of van yement ter weerelt ghebueren mach, of anders ic bin de onghewallichste ridder die levende is.”¹

Ter stont als de coninck verstaen had de bede van Jason, andwoerde hij hem blijdelic aldus: “Seker, Jason, ghij doet ons ende al onsen huise groet eer als ghij mi bidt dat ic u te wive gheve mijn dochter, ende ter goeder tijt moet zij in de-[137v]se weerelt ghecome wesen tot uwer behoef, want ic consentere in u bede, ende ic gheefse u.”²

De coninck ter stont ontboet de conighinne, sijn wijf, sijn dochter ende de heeren van sijnen hove, oec mede ontboet hij de vrouwen ende joncfrouwen zoe wel vander stat als vanden hove, ende in de presencij van hem allen dede hij daer Jason ende sijn dochter Creusa malc anderen beloven dat z[ij]³ deen den anderen trouwen soudent binnen eenen sekeren tijde die daer gheset was bij alle de ghemeen.⁴ De coninck mit al tgheselschap ghinghen doe uuyt den gaerden mit groeter vreuchden ende waeren zeer blijde van deser vergaderinghe, maer wie of wat meynssch die van al dat gheselschap blijde of drouvich was, Creusa, des conincs dochter, was van hem allen de vrolichste ende de blijtste, peynsende altijd up de groete deuchden, vromicheden

conseillie que pour moy abstenir de penser a medee laquelle mest continuellement en mon entendement que le prenne a femme vne nouvelle dame /

14. Hs.: Maer — [W]aer om: Daarom

1. Pourquoy le vous requiers et prie de tout mon cuer que creusa vostre fille me vueilliez donner a compaigne et espouse et en ce faisant plus grant honneur ne plus grant plaisir ne me puet par vous ne par autre aduenir / car autrement le suis le plus mal fortune cheualier qui soit ou remenant du monde.

2. [Gr 138v] **I**ncontinent que le gentil roy ot entendu la requeste de Iason comme prince moult loyeulx lui resply et dist / Certes Iason vous me faittes et a toute nostre maison grant honneur / *quant* vous me requerez que pour vostre compaigne et espouse le vous donne ma fille et de bonne destinee soit elle venue en ce monde pour vous car le la vous donne et accorde /

3. Hs.: zij

4. bij alle de ghemeen: door de aanwezigen — A ces parolles le roy manda la royne sa femme sa fille et les barons et cheualiers de sa court / les dames et damoiselles tant celles de son palais comme celle de sa cite. furent mandees et en la presence de tous ceulx qui la estoient Il fist a Iason et a sa fille promettre quilz espouseroient lun [113v] lautre dedens vng certain terme qui fu dit / Et apres ces choses par laduis de ses barons cheualiers et des dames ordonna du Iour de leurs espousailles /

ende lof ende eer die in den vromen prinche Jason waeren, ende die al de weerelt van hem seyde.¹

Dus dan alst den dach quam ende men de brulocht ende feeste houden soude, ende zij malcanderen trouwen soude[n],² was daer alle ding up sijn costelicste ende chierlicste ghestelt, ende menigherande uuytnemende costelick[heit]³ was daer ghedaen, ende alle ding was daer bereet dat van noode was, dat nie in de landen des ghelijcs ghesien was, als van spijsse, drancke ende instrumenten.

1. Et fist Illec faire vne feste tant belle et notable que Iamais de pareille nauoit este veue en toute celle contree. Car le roy et la royne furent tant Ioyeux de celle noble aliance que onques plus Ilz nauoient este / La furent dansses et carolles encommencees / Instrumens de toutes facons mis en oeuvre / *chanssons* et beaulx mots chantez qui mieulx mieulx / vins et viandes de maintes guises furent apprestees pour tous qui prendre en vouilloient Et ainsi dura celle *grande* et notable feste Iusques a la nuit que le roy / la royne. Iason. creusa. les *barons*. cheualiers. dames et damoiselles se partirent de ce Iardin a moult grant Ioye Car chascun sefforcoit de faire grant chiere pour la noble aliance du preu Iason et de la belle creusa / Mais qui quen fust Ioyeux ou dollent la Ienne dame en estoit moult consolee / et non sans cause pensant aux haultes vertus qui estoient en la personne du vaillant prince Iason.

2. Hs.: soude — **Bellaert [1485]**, fol. i8ra: souden

3. Hs.: costelicke — **Bellaert [1485]**, fol. i8ra: costelicheit

se Weerelt ghecomē wesen tot uwer beboef Wat ic rosen/
teric in v bede Ende ic gheeffe. v de rommte ter stont
outboet de romghunt sin vrouf zyn dochter en de hee/
ren vā sinne houe Oer mede outboet hy de vrouwe
en ionckf zoē voel vander stat als vāden houe. Ende
in de presentie vā hem alle dede hy daer rason en
sin dochter reusa malc andere belouē dat zyn deen
den andere trouwe souden barmen tēne selcten
tude die daer gheset was bñ alle de ghentely De
rommte mit al tgheselschap ghynghē doe vort den
gaerden mit groete vruchtē ende vācten zoe
blude van deser vāgadēinghe maer vōt of vāt
mēynstē die vā al dat gheselschap blude of drou/
we was reusa des rommtes dochter was vā hē
allen de vro lichste ende de blūste pēnsende
altūt vō de groete deuchtēden vromcheden ende
lof ende eer die in den vromen pēnche rason wat
en ende die al de Weerelt van hem seide Dus
dan alt den dach quam ende mēde brulocht
ende feste houden soude ende zy malc andere
trouwe soude was daer alle ding vō sin roste
luste ende rueluste ghestelt ende mēnghe
de vortnemēde roselude was daer ghedaen
en alle ding was daer bereet dat vā noode
was dat mē in de lande des ghelūts ghesien
was als vā spūse dranche en instrumenten

Hoe rason reusa troude en hoet medea
venā ende daer ter brulocht quam Ende
wat zyn daer bedreef